

TEODOR Y. PĂCĂȚIAN.

CARTEA DE AUR

SAU

LUPTELE POLITICE-NAȚIONALE ALE ROMÂNILOR DE SUB COROANA UNGARĂ.

VOLUMUL I.

SIBIIU.

„TIPOGRAFIA”, SOCIETATE PE ACȚIUNI.

1902.

Cuprinsul.

Prefață	V.
-------------------	----

I. Înainte de redeșteptare.

Introducere	3
Biserica română sub principii calvini	8
Diploma leopoldină	21
»Unirea«	30
Ioan Inocențiu Klein	55
Împăratul Iosif II. și Români	71
Plânsoarea clerului și poporului iliric	88
»Supplex libellus Valachorum«	111
Petițiunea Românilor din diecesa Aradului	139
Rugămintea episcopilor Moga și Leményi	149
In chestia episcopiei neunite a Ardealului	165
Întărirea Maghiarismului	170

II. Anii redeșteptării (1848—49).

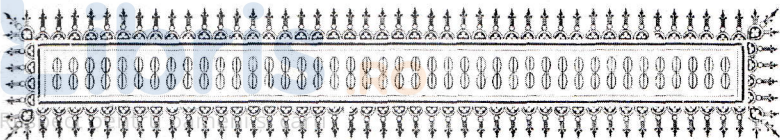
Revoluția franceză	179
Mișcarea popoarelor în Austria	186
Evenimentele dela Viena	191
Maghiarii la Viena	195
Cererile națiunii maghiare	199
Pretensiunile Cehilor	202
Pretensiunile națiunei croate	205
Concilianța Sașilor	207
Ministeriul unguresc	210
Kossuth și Croații	212
Activitatea dietei maghiare	215
Mișcarea Slovacilor	220
Congresul Sârbilor	229
Maghiarii din Ardeal	237
Opiniunea publică română	241
Mișcarea Românilor	250
Simeon Bărnuțiu	255
Adunarea dela duminica Tomii	259
Pregătiri pentru adunarea cea mare	267
Conferința prealabilă	273
Vorbirea lui Bărnuțiu	275
3/15 Maiu	325
Actele adunării naționale	334
Adunarea dela Pesta	343
Adunarea dela Lugoj	347
Dieta din Cluj	355
Deputația română la Monarchul	364
Trei proclamațiuni	372
Deschiderea dietei ungare	377
Activitatea comisiunei regnicolare	385
Chestia română în parlament	398
Croația și Ungaria	404

Trei adunări românești	415
Manifeste și decrete împărătești	431
Acțiunea lui Kossuth	439
Apel la popularitatea lui Șaguna	446
Comitetul român de pacificațiune	451
Alte manifeste și proclamațiuni	471
Abzicerea împăratului Ferdinand	488
În contra guvernului din Cluj	497
Adunarea națională dela Sibiu	501
Românii la Monarchul	516
Constituția din 4 Martie (1849)	523
Alte petițiuni	535
Proclamația lui Csányi	549
Detronarea dinastiei	553
Misiunea lui Dragoș	571
Serisoarea lui Butean	579
Petițiunea națiunilor unite	582
Ursoriul națiunei române	592
Petițiune în favorul celor arestați	596
Al doilea ursoriu, adresat Monarchului	599
Responsul lui Bach și replica Românilor	606
Convenția româno-maghiară	612
Proiect de lege în chestia naționalităților	617
În chestia despărțirii hierarchice	621
Reclamarea unei academii de drept	628
Petițiunea Arădanilor	631
Petițiunea Bănătenilor	634
Pentru cei morți	638
Petițiunea episcopului Erdélyi	641
Ultima representațiune a delegațiunei române	649
Memorandul lui Șaguna	658
Repriviri	668

III. Sub absolutism.

Zece ani grei (1850—1859)	677
-------------------------------------	-----

Întroducere.

Am fost pe semne prea slabi în trecut și nu ne-am putut opune răutății vremilor, cari ne-au răpit rînd pe rînd drepturile avute.

Dar' am fost totodată și destul de tari pentru a ne pute apăra *cu succes* comoara cea mai scumpă, singurul izvor dătător de viață: *biserica*, și prin ea am trăit.

În decursul vremilor de grea furtună, trecute peste capul poporului român din patria aceasta, singură biserica ne-a oferit scut și apărare. Alt ajutor poporul român nu a primit din nici o parte, cu toate că el a dat ajutor cui numai 'i-'l-a cerut.

Continuitatea naționalității noastre, atât de mult persecutată în decursul veacurilor, s'a făcut deci *prin biserică*. La altariul Domnului a aflat Românul în zile grele, în momente de strîmtoare și de primejdie, totdeauna, nu numai scăpare, mângăiere și alinare de dureri, ci și izvor nesecat de tărie sufletească pentru a purta asupra-riile cu indulgență creștinească și mângăiat de credința firmă, că *trebuie* să vină o viață mai bună și pe seama acestui popor, atât de răbduriu, și înzestrat cu atîta putere de viață și cu atâtea însușiri nobile și frumoase.

Dintru început deci ne-am pus sub scutul și la adăpostul bisericeii. *Dintru început*; pentru-că noi, Românii, dintru început am fost aici, în patria aceasta, pe plaiurile și pe văile din cari răsună și astăzi, ea totdeauna și neconținut în trecut, graiu românesc și doină românească, tot așa precum dintru început am avut și biserica noastră *creștină și națională*.

Sîntem deci poporul cel mai vechiu în patria aceasta; sîntem *autochtoni*. Și sîntem totodată și cei dintîiu *creștini* în țeara aceasta, sîntem apostolii creștinătății între popoarele conlocuitoare. Și zădarnice vor rămîne toate încercările de-a ni-se dovedi aceea-ce nu se

poate dovedi, anume, că am fi descins *în urma* altor neamuri pe pământul în stăpânirea căruia ne aflăm, pentru-că spusele și scrisese de felul acesta rămân *pozești*, în cari nu mai crede nimeni. Răsturnate sînt toate din partea istoriei, care una este, una și imparțială.

Cine nu știe astăzi, că compatrioții Maghiari, înainte de a descăleca în patria aceasta, au avut lupte grele cu Românii din Ardeal, pe cari nu 'i-au cucerit, nu 'i-au subjugat, ei *frățietate* au legat cu ei?

Cine nu știe, că Românii de *bună voie* au întins Maghiarilor mîna frățescă și cu ei împreună 'și-au ales domnitor comun pe *Tuhutum*, în locul domnitorului lor *Gelu*, căzut în luptă cu Maghiarii?

Și cine nu știe, că întru aducerea aminte a jurămîntului de frățietate și de iubire reciprocă s'a numit locul pe care s'a întîmplat acest mare eveniment *Esküllö*, și așa se numește și astăzi?

În fine, cine nu știe, că de aici, dela noi, a mers *Dragoș* cu o colonie număroasă din Maramureș pentru-ca să întemeieze principatul *Moldovei*, și tot dela noi, din țeara Făgărașului a trecut munții *Radu Negru*, cu altă colonie română, pentru a pune temelii principatului *Muntenia*, astăzi ambele țări unite într'un singur regat frumos și valoros român, — ceca-ce nu se putea întîmpla, dacă noi veneam în urma Maghiarilor în patria aceasta, pentru-că e curată imposibilitate, ca din câțiva ciobani, străcurați din Balcani, — după-cum se afirmă, — să ne fi putut înmulți atît de bine în decurs de două veacuri, încât să putem crea și impopula două principate nouă, și totuși să rămânem și aici acasă atît de mulți, încât să nu putem fi nimiciți sau amalgamisați?

Și precum în Ardeal am existat ca popor, ca *națiune* independentă, la venirea Maghiarilor în patria aceasta, — tot așa independenți am fost noi și în celelalte părți de țeară locuite de Români, în *Bihor* și în *Bănat*, unde Românii încă își aveau domnitorii lor și vicața lor *națională*. Maghiarii au trebuit să poarte și aici lupte grele, nu pentru a cuceri și subjugă, ei pentru a ajunge la pace și înfrățire cu Românii.

Adevărul e deci, că *aici* este leagănul nostru ca *popor român*. Aici eram dintru început, prin urmare și atunci când au venit Maghiarii în țeară, și de aici s'au resfirat strămoșii nostri prin toate părțile și în toate țările, în cari se află astăzi neam românesc. Aici e trupina națiunii române, trupină frumoasă și sănătoasă, cu multe ramuri verzi, pline de viață, și gata a o apăra când *singură* nu se va mai pute apera!

Adevărul e, că dintru început aflându-ne aici, a trebuit să avem vicață națională, instituțiuni naționale, drepturi naționale și rol decisiv în stat, pentru lucruri în posesiunea cărora am rămas și după legarea înfrățirii cu Maghiarii, — împărțindu-le cu ei, — până la anul 1438, când din partea Maghiarilor, Sașilor și Săcuilor s'a legat fămoasa »*uniune a celor trei națiuni*« în seopul de-a nimiei pe Români și de a le răpi drepturile avute.

Nu ne-au putut nimiei, pentru-că sent și apărare am aflat la sînul bisericei noastre, care ne-a conservat vicața națională. Drepturile însă răpite ne-au fost, rînd pe rînd.

De unde urmează, că luptele *politice-naționale*, pe cari le purtăm astăzi și pe cari le-am purtat lungi veacuri de-arîndul, sînt lupte *îndreptățite*, date pentru *redobîndirca drepturilor avute și pe nedreptul luate dela noi*, drepturi cari ne compet și pentru aceea, pentru-că noi n'am renunțat nici-odată la ele.

*

Dar' nu numai ca *popor*, ci și ca *creștini* sîntem cei mai vechi în țeara aceasta, pentru-că am fost cei dintăiu, cari am trecut la creștinism.

Istoricul *Griselini* ne spune, că pe vremea când Hunii neli-nișteau părțile acestea ale Daciei, deosebi părțile bănățene, episcopul *Nichita*, numit și *apostolul Daciei*, a introdus religiunea creștină printre *urmașii colonilor romane, rămași prin aceste ținuturi ale Daciei*, ear' nisințele sale au avut rezultatul cel mai îmbucurător, fiindcă „urmașii coloniilor romane s'au alipit cu mare căldură și însuflețire de liturgia grecească“. Alipirea aceasta a devenit și mai învederată atunci, când și *Teodosie*, episcopul dela *Tom*, a venit să întărească poporul în noua credință, care *se lăfise și printre Huni*.

Și aceasta s'a întîmplat pe la finea secolului al *patrulea* !

Va se zică, pe la finea secolului al *patrulea* eram aici ca *urmași* ai coloniilor romane, cu alte cuvinte ca *popor român*, și aveam biserica noastră creștină, la care țineam cu credință și cu sfințenie.

E de sine înțeles deci, că Maghiarii, la întrarea lor în noua patrie *dela noi* au luat cunoștință despre existența legii creștinești, care atât de mult le-a plăcut, încât au început a trece și ei la creștinism. Însuși principele Ardealului, *Gyula*, urmașul lui Tuhutum, s'a botezat în legea noastră la Constantinopol, de unde a adus cu sine episcop pentru Ardeal pe ieromonachul *Ieroteiu*; și în legea noastră a fost botezată și fiica sa *Șarolta*. Ba după legea noastră

a primit botezul și *Sfântul Ștefan*, întemeietorul regatului ungar, dându-i-se din botez numele *Voicu*, prefăcut numai mai târziu în *Ștefan*, când în schimbul coroanei regale, primită dela Papa Silvestru II., a trecut la catolicism. și cărți

Având dintru început biserica noastră și știind, că *prin ea* ni-se face conservarea vieții naționale, e foarte natural că am stat gata totdeauna pentru a o apăra cu cea mai mare energie, în contra tuturor atacurilor, venite din ori-ce parte.

Așa se esplică, că primele mișcări, pe cari le cunoaștem ca făcute din partea poporului român, și deosebi din partea clerului român, în epoca lungă, care a premers redeșteptării noastre naționale, — sînt mișcări date pe terenul *bisericesc*, cărora însă nu li-se poate denega nici caracterul *politic* și *național*, pentru-că biserica noastră *națională* fiind, prin apărarea ei și a așezămintelor ei s'a făcut totodată și apărarea naționalității noastre, conservată prin biserică.

Urme scrise despre asemenea mișcări ne-au rămas de pe vremea domnitorilor calvinî din Ardeal, când biserica noastră era rău persecutată și amenințată chiar în existența ei. Se puneau adevărate mari opintiri din partea stăpînirii calvine, pentru-ca Românii să treacă la legea reformată. În parte scopul a fost ajuns, pentru-că inteligența română de pe acele vremuri, *aristocrația*, în mare parte s'a lăpădat de legea avută și prin aceasta s'a lăpădat și de limba străbună, fiindcă noua religie, la care a trecut, nu 'i-a mai dat posibilitatea să-'și conserveze limba și naționalitatea. Aproape întreaga inteligență pe care o avea pe atunci poporul român a devenit deci perdată pentru el.

A rămas însă clerul român; și ca stîlp puternic a rămas poporul însuși, tare și statornic, deși de multe-ori, tocmai în urma faptului că inteligența l-a părăsit, lipsit de organe destoinice de conducere și astfel nu totdeauna gata de apărare în contra ingerențelor străine.

Acestei împrejurări avem să atribuim faptul, că domnitorii calvinî din Ardeal începuseră a-'și aroga din zi în zi tot mai multe drepturi asupra bisericeii române, ajungînd în cele din urmă să pună *condițiuni* metropoliților români, cari după placul lor se alegeau și la ordinul lor se depuneau.

În aceste zile triste și grele ale trecutului nostru vedem cum la dorința și ordinul Domnitorului calvin se întrunește în sinoade clerul intimidat și depune pe câte un metropolit dintre cei mai buni și mai cu tragere de inimă pentru neamul românesc. Și vedem cum